

AHMED ADNAN SAYGUN'UN OP.31 'VİYOLONSEL İÇİN SOLO PARTİTA'SI VE ESERİN 1955 TÜRKİYE'Sİ SANAT HAYATINDAKİ YERİ

Deniz DOĞANGÜN^{1*}

¹: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı, Sanatta Yeterlik Programı

Özet

Türkiye'de Cumhuriyet dönemi çoksesli müzik tarihinin gelişiminde öncü olan birinci kuşak Türk bestecileri arasında, eserleri ve akademik çalışmalarıyla çağdaşları arasından en çok analiz edilme şansı bulmuş olan bestecinin Ahmed Adnan Saygun olduğu görülmektedir. Saygun'un 1955 yılında tamamladığı ve bestecilik çizgisinin ikinci dönemine yerleşen 'Solo Viyolonsel için Partita' adlı yapıtı, bir birinci dönem yapıtı olan 'Viyolonsel sonatı' ve son dönemi içindeki 'Viyolonsel konçertosu' arasından, en çok icra edileni olmakla birlikte, günümüze kadar hakkında yazılı bir analitik çalışmanın yapılmadığı belirlenmiştir.

1955 yılı tüm dünyada filozofa, şair ve dram yazarı F.Schiller, ölümünün 150. yıldönümü sebebiyle bir dizi etkinlikle anılmış ve Türkiye'de, başta İstanbul ve Ankara'daki Fen Edebiyat fakültelerinde gerçekleşen konferans ve bildirilerle akademik dünyadaki yansımalarını bulmuştur. Sanat hayatında ise, İstanbul Şehir Tiyatroları başyönetmeni Max Meinecke, Schiller'in 'Hile ve Sevgi' adlı oyununu programa almış, Saygun'dan oyunun başında çalınacak, eşliksiz viyolonsel için bir müzik istemiş ve Schiller'e ithaf edilen bu müzik yazılmasından kısa bir süre sonra 'Partita' adını alarak literatürdeki yerine almıştır.

İlk çalışının, Ankara Konservatuvarı viyolonsel hocası Martin Bochmann tarafından gerçekleştirildiği bu eser, hem icracısını, hem de bestecisini 'Schiller Hatıra Madalyası'na taşımış, ayrıca iki ülke arasındaki diplomatik bağların üzerinde bir çıkarım sağlamıştır. 'Hile ve Sevgi' yazıldığı 1783 görselinde bir dramaturji ile oynanırken, Saygun yazı dilinde Schiller'in dönemi bir klasizm üslubunun yansımalarını partitasına aktarmadığı görüşmüş, kritikler bu zıtlığın üzerinde durmuşlardır. Saygun'un çocukluğundan gelen mistizm ile ilişkisi onu ileriki yaşlarda tasavvuf felsefesine yaklaştırmış, taşıdığı insan sevgisi, yüksek manevi değerlerle örtüşerek, Schiller'le de bu bağlam üzerinden yakınlık duyarak, partitadaki müzikal oluşumun bu çerçeveden işlediği belirlenmiştir.

Eser, günümüzde konservatuvar ve lisans/lisansüstü düzeyinde eğitim veren akademik müzik kurumlarında viyolonsel sınıf müfredatına girebilmiş sayılı Türk bestecisi eserlerinden biri olarak yerini korumuş, bunun yanında 20. yy. solo viyolonsel yapıtları arasında uluslararası tanınırlığa ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Saygun, Viyolonsel, Partita, Şehir Tiyatrosu, F. Schiller.

AHMED ADNAN SAYGUN'S OP. 31 PARTİTA FOR UNACCOMPANIED CELLO AND IT'S EFFECT ON TURKEY'S ART SCENE İN 1955

Abstract

Among Turkish Republic's first generation of composers, Ahmed Adnan Saygun is a prominent one, who's work has been broadly analysed and was made the subject of many academical studies. 'Partita for Unaccompained Cello' is one of his second period compositions. Compared to his early period Cello Sonata and his late period Cello Concerto, this Partita has been performed much more frequently, albeit lacking analitic and written studies.

* Yazışma yapılacak yazar: denizdogangun@hotmail.com

Makale metni 06.05.2015 tarihinde dergiye ulaştırılmış, 05.06.2015 tarihinde basım kararı alınmıştır.

The piece was composed in 1955 as a part of a series of events including lectures and seminars, that were held in the Arts and Sciences Faculties of the universities in Istanbul and Ankara in commemoration of the famous philosopher, poet and playwright Friedrich Schiller's 150th anniversary of his death, which was celebrated throughout the World. Max Meinecke, who then was the executive director of Istanbul City Theatre had put Schiller's 'Kabale un Liebe' (Intrigue and Love) on the theatre's program. He commitioned Saygun to write a short solo piece for cello to be performed before the play. Shortly after finishing the final version of his composition, Saygun titled it 'Partita' and dedicated it to the memory of Schiller.

The first public performance of Saygun's Partita was given by Martin Bochmann who was the cello professor at Ankara State Conservatory during that time. This performance resulted in Turkey and Germany stregthening their diplomatic ties, as well as earning both the composer and the performer the Schiller Commemorative Medal. While Meinecke chose to have a late 18th century style of staging for the play, the very period 'Kabale und Liebe' was written in, Saygun chose not to use elements of classicism in his musical language. This polarity has often been emphasized by critics.

Saygun's strong connection with mysticism starting in his childhood moved him toward sufism later in life, which overlapped with the moral qualities of humanism. It is the playwright's humanism, Saygun says, that made him feel kinship with Schiller and allowed him to find the right musical frame he was looking for, for his compostions.

Today, Saygun's Partita is of the few works by a Turkish composer, that has a firm place in Bachelor, Graduate and Post Graduate curricula for music performance and music education in Turkey. It has worldwide recognition among 20th century unaccompanied cello works.

Key Words: Saygun, Cello, Partita, City Theater, F. Schiller.

1. Giriş

Çoksesli Türk müziği bestecileri ve eserleri üzerine yazılmış, lisansüstü tez ve yayınlar antolojisi (Ece, 2007) incelendiğinde elde edilen verilerin bir sonucu olarak, Cumhuriyet dönemi ilk kuşak bestecilerimizden Ahmet Adnan Saygun (1907-1991) ve eserleri, üzerinde en çok yayın yapılmış olanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna mukabil, bestecinin viyolonsel için yapıtlarından, 1936'da tamamladığı *Op.12 Viyolonsel sonatı* üzerine kaleme alınan biri yurtiçi ve biri yurtdışı olmak üzere iki akademik çalışma dışında (Ergün, 2002, Güvençer, 2006), *Op. 74 Viyolonsel Konçertosu* (1987) üzerine de, henüz hiçbir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir.

Saygun'un 1955 yılında tamamlanan 'Op.31 Viyolonsel için Solo Partita' başlıklı eseri ise, Türkiye'de konservatuvar müfredatı içerisine girebilmiş sayılı Türk bestecisi eserlerinden en çok tanınanı ve icra edileni olmakla beraber, günümüze kadar bu eser hakkında da detaylı bir yazılı araştırma olmaması düşündürücü olmuştur.

Saygun, 1961 yılında bir de keman Partita'sı yazmış ve (piyano hariç) başka hiçbir çalgı için eşliksiz eser yazmayarak 20.yy solo viyolonsel repertuarına bu güçlü eserin kazanılmasını sağlamıştır. Burada yapılacak olan çalışma, Saygun'un müzikal dili üzerinden, besteciliğinin evrildiği safhalar içinde, Partita'nın nerede durduğunu ve eserin 1955 Nisan'ında tamamlanmasıyla gelişen süreç üzerine yoğunlaşacaktır. Saygun ve İstanbul Şehir Tiyatroları bağlantısı ile besteciyi F. Schiller Madalyasına taşıyan bu yolculuk, yapılan arşiv taramaları ile Saygun'un Ankara- İstanbul döngüsündeki 1955 yılına dair, daha yetkin bir fikir edinmek üzere bu araştırmayı gerekli kılmıştır.

2. Saygun'un Müzikal Diline Üç Dönem İçerisinden Kısa Bir Sınıflandırma

A.A.Saygun'un müziğinin tarihsel çizgisi, bugüne kadar yapılan araştırmalar dâhilinde incelendiğinde, başlangıç/bitiş tarihlerinde yakın sapmalar dışında- üç dönem içerisinde- ele alındığı görülmüştür. Opus numarası almış ilk kompozisyonu '*Divertimento*' ile 1931 yılında başlatılan ilk dönem, Schola Cantorum'dan yurda dönüşü ile atandığı Musiki Muallim Mektebindeki kontrpuan hocalığından, Yunus Emre Oratoryosunu bestelediği, 1943 yılına kadar sürmektedir. Halk müziği araştırmalarının, dönemin ulusal çoksesli müzik kimliğinin oluşumunda temel alınması neticesinde şekillenen bu süreç, 'Özsoy' (1934) operası gibi bir

sorumluluğun başarıyla üstesinden geldiği fakat konservatuvar kuruluş sürecinden de farklı sebepler ile uzaklaştırıldığı yılları içermektedir. Besteci için bu durum hem halkevindeki koro çalışmalarına ağırlık verebilmesini hem de Anadolu'da halk müziği üzerine gerçekleştirmek istediği araştırmalar için zaman kazandırmıştır. Bu dönemde, bakanlığa sunduğu raporlar, yazdığı makaleler ve verdiği eserlerle, modal (töresel) müzik ve pentatonizm üzerinde yoğunluklu eğilişini okunmaktadır. Yazısında, koro ve ses için çalışmaların ağırlığı ve büyük orkestral formlardan kaçındığı gözlemlenmektedir.

'Yunus Emre Oratoryosu' (1942) ile başlayan ikinci süreç, Saygun'un Ankara Konservatuvara dönüşü ve halkevlerinin kapatılmasıyla siyasi düşün hayatındaki değişimlerin de başladığı zamanlara denk gelmektedir. Bestecinin kompozisyon hocalığının yanında etnomüzikoloji alanındaki gelişme ve çalışmalarının hız kazandığı, eserlerinin ilk çalınışlarının genelde yurtdışında gerçekleşirken, iç dünyasında mistizm ile çocukluktan gelen bağıni koruyarak müzik diline bu yansımaları taşıyan bir anlatı içine girmiştir. Türkü ve ilahilerin, özgün ya da bestecinin kişisel yorumu içerisinde bezenmiş hallerini okumak mümkündür. 1. yaylı çalgılar dördlüsü ve 'Kerem' operasını içeren bu yıllarda kendini gösteren modal yazı ve aksak yazı, yalın fakat gelenekselin içinden özgün bir müzikal uğraşı içinde olduğu birinci dönemden kendini ayırmaktadır. Tasavvuf geleneğindeki düşünsel ve müzikal ifadeye denk gelebilecek formsal öğeler, Saygun'un yaşam felsefesi ile de paralellik göstermektedir. 1955 yılında tamamladığı, solo viyolonsel için yazmış olduğu *Partita'sı* tam olarak, bu ikinci dönem özelliklerine karşılık veren yapıyla karşımıza çıkmaktadır. Modal (töresel) ve makamsal dizilerin, (yarım perdeden küçük aralıklar kullanılmadan) ses dünyasını zenginleştirdiği, -halk müziğinin içinde bulunduğu- pentatonizm üzerine hem akademik çalışmalarında hem de müziğinin yapı birimi olarak ağırlıklı eğilişi, bu her açıdan zengin ve besteciyi olgunluk dönemine taşıyan müzikal dünyanın yapı taşları olmuşlardır.

1958 yılından itibaren, yani ikinci yaylı dördlüsü ile birlikte, 3. Senfonisinin de tamamladığı ve ömrünün sonuna kadar uzanan üçüncü ve son dönem ise halk müziği analiz ve düşün gücünde en olgun safhasını içermektedir. Kromatizm ve pentatonizm çizgileri ile polimodal, politonal ve poliritmik katmanlar, seçtiği tüm etmenlerle birlikte zaman zaman soyuta kaçan bir müzikal dilde dışa vurulmaktadır. Geleneksel katmanları içerisinden evrensel bir ruha taşınan Saygun, çok yönlü kimliğinin zenginliğini, müziğinin üzerinde taşıdığı değerlerle göstermiştir.

Çocukluğunun İzmir'inin derviş dilencilerinden, Yunus Emre'ye uzanan yılların örgüsü yanında, 1931'den itibaren neden halk müziğine de eğildiğini, dönemin salt politik koşulları ile açıklanamayacağını şu sözlerinden de okuyabiliriz. "*Halkın ruhuna nüfuz edebilmem için, onun psikolojisini anlamam için ve dolayısıyla kendimi anlayabilmem için, kendi problemlerimi anlayabilmem için, insanı, köyümüzü, Anadolu'yu anlamam lazım geldiği kanaatine vardım ve devamlı dolaştım, köylerde yaşadım. . Bu beni modal çalışmaya götürdü ve benim yazılarımın temelinde, değerli değersiz, temelinde yatan unsur, inşa unsuru işte budur. Yani Anadolu... Ama bu Anadolu ile birlikte, sanat musikimizden de birçok unsuru elbette aldım. O da bizim çünkü... O da bizim, onu da alıyorum.*" (Kütahyalı, 1987) 1976'da Halit Refiğ ile gerçekleştirdiği röportajda (Yönetmen Halit Refiğ'le 1976'da gerçekleşen röportajın 2011 yılında Serhan Yediğ tarafından redaksiyonu yapılarak, *Andante* dergisi Ekim sayısında yayınlanmıştır.) ise '*Türkü derlemekle veya türkülerini kompozisyon içine koymakla hiçbir şey çıkmaz. Bu bir mahalli renkten, bir yamadan ibaret kalır. Ben eğer kendimi tahlil etmek, kendimi anlamak istiyorsam, atalarımın kalan birikimi, bu cemiyeti içimde hissetmesem, bu cemiyetin içinde olamazsam, bu cemiyetin insanı olarak bir ürün ortaya koyamam*' diyerek sebeplerini de dile getirmiştir.

3. Ankara ve İstanbul'da 1955'e Taşınan Süreç

Saygun'un 1946'da Yunus Emre Oratoryosu'nun ilk seslendirilişindeki başarısına takiben Cumhurbaşkanı İ. İnönü'nün de desteği ile aynı yıl, Ankara konservatuvarına kompozisyon hocası olarak atanmış ve 1972'deki emekliliğine kadar burada, verimli bir bestecilik dönemine girmiştir. Opus numarası alan ilk senfonisi (*Op.29*) ve ardılarıyla beraber, konçerto gibi büyük formların yanı sıra yaylı dördlülerini de yazmış olduğu bu dönem, Saygun'un fikirsel özgünlüğünün yanında, 12 ton gibi, dönemin çağdaş tekniklerini dışarıda bırakan fakat deneyselliğe kapalı olmayan bir dil içindedir.

1947-52 yılları, 'Kerem' operası üzerinde yoğunlaştığı ve sonucunda karışık eleştirilere maruz kaldığı zamanlar olmuştur. Op.29 Birinci senfonisini 17 Ekim 1954'te, sadece dört ayda tamamlayan Saygun, aynı yıl başka bir eser vermemişse de yazım aşaması süren birinci piyano konçertosu ve ikinci senfonisini ile meşgul olduğu bilinmektedir (Aracı, 2001). Ertesi sene yani 5 Nisan 1955'de tamamladığı Partita da, aynı senenin tamamlanan tek eseri olmuştur. Opus numarası olarak iki senfonin ardılı olan bu partita, müzik yazımına düşünsellikte öncelik veren Saygun'un, zihninde canlandırmakta olduğu, aslında ortadaki bir üçüncü yapıt olarak görülmektedir.

Ankara konservatuvarı, '*Trio di Roma*' üyesi olan çellist Antonio Saldarelli'den (d.1917- ö.?) sonra, 1952 ve 1961 yılları arasında viyolonsel ve oda müziği hocalığına, Alman çellist, Martin Bochmann (1914-1983) getirilmişti. Solist ve oda müzikçisi olarak aktif bir kariyer sürdürmüş olan Bochmann, Türk bestecilerinin eserlerine de ilgiyle yaklaşmış ve çeşitli konserlerde yer almıştır. Bununla birlikte, kendisiyle aynı dönemde keman hocalığında bulunan Licco Amar'la (1891-1959) da yoğun bir müzikal birliktelik içinde olmuştur (Martin Bochmann'ın oğlu besteci Christopher Bochmann'la gerçekleşen yazışmalar sonucunda ele edilen veriler kullanılmaktadır). Bochmann aynı yıllarda, bir dönem konservatuvarın müdürlüğünü de yapmış olan piyanist ve besteci Mithat Fenmen ile de çalışmış, beraber gerçekleştirdikleri resitallerle adından söz ettirmiştir (Akis Dergisi, 1957). Başarılı solistik kariyerinin yanında, bir eğitimci olarak, yılda bir kez, İstanbul ve İzmir'deki konservatuvarların giriş sınavlarında jüri olarak bulunmuştur. Yurtdışında, 20.yy.ın önemli Alman flütist ve şeflerinden Kurt Redel (1918-2013) ile barok dönem eserlerine ağırlık veren albüm çalışmaları yapmış ve Redel'in 1953'te, Münih'de kurmuş olduğu '*The Collegium Pro Arte*' grubunun bir üyesi olmuştur. 1961 yılına gelindiğinde, yabancı hocalara verilen maaşlardan uzun süredir memnun olmadığı dile getiren çellist, İngiltere'den kendisine kalan bir miras neticesinde buradaki hocalığını bırakmış (Akis Dergisi, 1961) ve ailesiyle birlikte İngiltere'ye taşınarak hayatının geri kalanını, bir uçak kazası sonucu kaybettiği güne kadar orada sürdürmüştür.

Şekil 1. Martin Bochmann – Kavaklıdere/Ankara'daki Evinde -1957 (Christopher Bochmann aile arşivi içerisinde izine yayımlanmaktadır).

1952 yılında, Bochmann Ankara'ya yerleşirken, aynı yıl İstanbul Şehir Tiyatroları başyönetmenliğine, dönemin Vali ve Belediye Başkanı Prof. Fahrettin Kerim Gökay'ın davetiyle, Alman yönetmen ve sahne tasarımcısı Max Meinecke (1912-1972) getirilmiştir. Düsseldorf Yüksek Sanat Okulu mezunu, Avusturya Devlet Tiyatrosu ve Viyana Üniversitesi Tiyatro Bilimi Enstitüsü'nde çalışmış olan Meinecke, 1958 yılına kadar İstanbul Şehir Tiyatrolarında bu görevini sürdürmüştür. Meinecke, altı yıllık bu zaman zarfında Türkiye'de kısa zamanda Türkçe öğrenmiş ve Almancaya çevirdiği Yunus Emre Oratoryosu, Milli Eğitim bakanlığı tarafından yayınlanmıştır. (Akad, 1986)

4. Şehir Tiyatrolarında 'Hile ve Sevgi'

1955 yılı, Alman şair, filozof ve oyun yazarı Friedrich Schiller'in (1759-1805) ölümünün 150. Yılı olması dolayısıyla, başta Almanya olmak üzere, tüm dünyada çeşitlik etkinliklerle anılmıştır. Türkiye'de görülen en erken tarihli etkinlik 18 Mart'ta, Darüşşafaka Lisesi Kültür Kolu, '150. Ölüm yılı olması dolayısıyla Schiller üzerine düşünceler' başlıklı konuşmayı yapmak üzere Max Meinecke'yi ağırlamasıyla gerçekleşmiştir (Cumhuriyet, 1955). Daha sonra akademik dünyada, İstanbul Üniversitesi Alman Filoloji kürsüsünde düzenlenen bir anma töreni yapılmış ve İstanbul Alman Dili ve Edebiyatı hocası, Prof. Dr. Burhanettin Batıman bir bildiri (Batıman, 1955) ile bu törene katılmıştır. Ankara'da, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Prof. Dr. Melahat Özgü ise 'Türkçede Schiller' bibliyografyası (Özgü, 1955) ile Schiller'in hayatı ve sanatı hakkında bir konferans (Cumhuriyet, 1955) konuşması ile bu etkinliklerin Ankara ayağındaki katkısını sunmuştur.

Meinecke'nin diğer önemli adımı, Şehir Tiyatrolarında Schiller'in bir oyununu oynamak olmuş ve daha önce 1932-33 sezonunda Muhsin Ertuğrul yönetiminde oynanan 'Hile ve Sevgi'nin- (*Kabale und Liebe*), 1954-55 sezonunda, Lütfi Ay ve Zahide Özveren'in 1951 tarihli yeni çevirisiyle tekrar oynanması kararını almıştır. Meinecke, piyesin öncesinde çalınmak üzere, üç dakikalık bir solo viyolonsel parçası düşünmüş ve bunu bestelemesi için, Saygun'dan birini önermesini rica etmiştir. Saygun ise, kendisinin bir solo viyolonsel eseri yazma fikrine sıcak baktığını belirtmiş, hem de, Meinecke'nin Yunus Emre Oratoryosunun Almanca çevirisindeki yardımına bir gönül borcu olarak görebek ve işi üstüne almıştır (Akis, 1955). Türk Tiyatrosu dergisi ise, Mart-Nisan sayısında, oyunun tam sayfa bir künyesini yayınlamış ve Saygun'un bu temsil için özel olarak bestelemiş olacağı 'Süit'in (parantez içerisinde 'Requiem' başlığını da ekleyerek), Prof. Martin Bochmann tarafından seslendirileceği haberini sayfa sonuna eklemiştir. (Türk Tiyatrosu, 1955)

Şekil 2. Tiyatro Dergisi, Mart-Nisan 1955 Sayısı s. 10

19 Nisan'a açılışı gerçekleşecek olan oyun için müziğini yetiştirmekte olan Saygun, beş bölümlü, kimi bölümlerindeki ritmik unsur sayesinde dans karakteri gösteren fakat yine de makamsal ve modal dizilerin fazla soyutlamaya gitmeden kendini gösterdiği bu müziği için önceleri, 'Partita' dışında farklı isimler üzerinde durduğu anlaşılmaktadır. Meinecke, 30 Mart 1955 tarihli bir mektubunda 'Requiem/ Viyolonsel Suiiti' olarak bir önermede bulunmuştur (Aracı,1998) Martin Bochmann'ın oğlu Christopher Bochmann'dan edinilen, 5 Nisan 1955 tarihi verilen dijital el yazması kopyanın üzerinde ise 'Viyolonsel Sonatı' ibaresi görülmektedir. Nihayet 19 Nisan günü saat 18.30-20.30 arasında, Federal Almanya başkonsolosu Kurt-Fritz Graevenitz ve eşinin himayesinde, Schiller'in ölümünün 150.yılı dolayısıyla bir kabul töreni gerçekleşmiş ve sonuçta 'Partita' adını almış bu müziğin, 'Schiller'in Kabri' başlığı altında Bochmann tarafından ilk çalınışı gerçekleşmiştir (Andak, 1955). Bu kabul törenini, Tepebaşı Dram Tiyatrosundaki ilk temsil izlemiştir. Alman büyükelçisi Dr. Wilhelm Haas ve İstanbul Valisi Fahrettin K. Gökay huzurunda gerçekleşen bu temsil, sanat ve politik camiadan izleyicisiyle açılışını yapmış ve konsolosluk bugüne özel bir de katalog bastırarak günün anısını perçinlemiştir (Cumhuriyet, 2012).

Oyun ve müziğine, bu prömiyerin ardından kritikler, öncelikle oyunun '5 perde – 9 tablo' ve toplamda üç buçuk saat uzunlukta olması sebebiyle, 1784 yılında yazılmış eserin, dönem dramtizasyonu içerisinde kaybolup kendine çekemediği eleştirisini getirmiştir (Ulunay,1955). Müziğin başlığı ise kimi yerde halen, Tiyatro Dergisi'ndeki künyede görünen ismi, '(Requiem) Çello Suiiti' olarak telaffuz edilmektedir (age). Bu noktada, oyundan oldukça evvel yapılmış olan tanıtım ve basılmış broşürlerde adı bu şekilde geçtiği için, sonradan bir düzeltmeye girilememesi sebep gösterilebilir.

Şekil 3. 'Hile ve Sevgi' Oyunundan 1955 tarihli Bir Fotoğraf (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları Arşivlerinden alınan izinle yayınlanmaktadır).

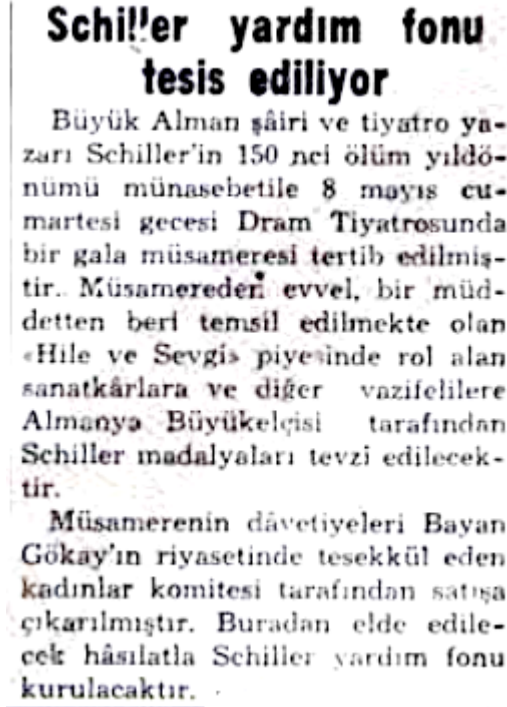
Dönem kostümleri ve dramaturgisi içindeki oyun ile -müziğin formsal karakteri dışında- modal ve makamsal bir dili ve 20.yy çalgı tekniklerine göz kırpan yenilikçi duruşuyla bir tezat içinde olduğu görüşünün, yerleşik olduğu görünmektedir. Eserini 'Schiller'in hatırasına' adayan Saygun'un, günümüze dek en çok bilenen, değerli eseri Yunus Emre Oratoryosu ile zihinlerde yer etmesi, 1955 yılı basınında da bir kıyaslama aracı olarak kullanılmış ve Saygun'un yazı dilindeki yerel unsurların, Schiller'in hatırasına uzak kaldığı savunulmuştur. Saygun'un bu konu üzerine olan, 'Schiller'e her zaman alâka duydum; bilhassa insan sevgisi tarafına... fakat eserimde Schiller devri musikisini aksettirmek gayesini gütmedim' (Akis, 1955), cümleleri bu eser üzerine yaptığı tek kişisel yorum olarak saptanmıştır. Esere, tiyatro oyunundan ayrı olarak gelen önemli bir kritik ise şöyle demektedir. '*Solo viyolonsel partitası, Adnan Saygun'un folklorla, modal musikiye ve "bu toprağa" bağlı usullerinin dışında bir eser değildir. Başlıca önemi de, aynı saz için ilerde bestelemeyi düşündüğü diğer eserlerin bir öncüsü olmasındadır. Bestekâr bu eserinde viyolonselın imkanlarını ve bu sazın nasıl bir muameleye tâbi tutulabileceğini araştırmakla meşgul görünüyor: polifonik yazı (ilk muvmanın bir yaylı saz kuartetini andıran başlangıcı), hususî efektler (ikinci muvmanda arp'varî arpeggio'lar), geniş ve*

"refakatsiz" melodiler... Saygun yer yer de kendini tekrarlıyor: Op. 29 senfonisinin üçüncü muvmanında yerli malzemeyi minuetto ile birleştirmesi gibi burada da siciliano çerçevesi içine sokması; son muvmanda, senfoninin ilk kısmından sıçramış bir tem... Bütün bunlar - ve birçok şeyler -sağlam ve irtibatlı bir yapı içinde, bestekârın ilerdeki solo viylonsel eserlerinde herhalde birleşecek. (age)

Şekil 4. Saygun'un El Yazısı ile Partita'nın Birinci Sayfası (Christopher Bochmann'dan alınan dijital kopyadan).

8 Mayıs tarihine gelindiğinde Dram Tiyatrosundaki temsilden önce 'Hile ve Sevgi' oyununda emeği geçenlere sunulmak üzere Başkonsolosluk nezdinde 'Schiller Hatıra Madalyası' verilmesi için bir tören düzenlenmiş, gecede Meinecke, ardından başkonsolos Dr. von Graevenitz ve son olarak oyuncu Mahmut Moralı bir konuşma yapmış, oyunun fotoğrafları başkonsolosa hediye edilmiştir. Takdim edilecek madalyalar bu geceye yetiştirilemediğinden sanatçılara birer mektup verilmiştir. Mektupta da, 'Bu temsil, Türk sanatkarlarının kabiliyetlerini en güzel ve en tesirli şekilde göstermekle kalmayarak aynı zamanda Türk-Alman dostluğunun gözle görülür bir ifadesi olmuştur' (Cumhuriyet, 1955) yazmaktadır. Gecenin biletlerinden elde edilen gelirle de 'Schiller Yardım Fonu' oluşturulmuş, (Milliyet, 1955) Saygun'la beraber Martin Bochmann da bu madalyaya layık görülmüştür (Andak, 1955). 'Hile ve Sevgi' bahar sezonunun sonuna kadar oynanmış, 1 Ekim'de başlayan yeni sezonda ise yer almamıştır.

Şekil 5. 4 Mayıs 1955 Milliyet Gazetesi S.2

Partita için yayın hakları 5 Ağustos 1955'te SACEM'e ve 1960 yılında Southern Music/ Peer Musikverlag'a verilmiştir. İlk albüm kaydı çellist Eldar İskenderov tarafından yapılan (Kayıt: Melodia Gost) ve Şölen Dikener'in 'Viyolonsel için Türk Partitaları' (Kayıt: A.K. Müzik Yapım) albümünde çalınan Partita, Yo-Yo Ma'nın, 'İpek Yolu Projesi' kapsamında 2001'de seslendirmeye başlamasıyla, 2013'te yayınlanan 'A Playlist Without Borders' albümüne, eserin dördüncü bölümü *Allegretto* ile girmiştir. Eserin uluslar arası başarısının yansımaları sürerken, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği görevini, Kofi Annan'dan devralan Ban Ki Moon, bu tören esnasında Yo-Yo Ma'dan dinlediği eserin bir gün, kendi cenazesinde çalınmasını vasiyet ettiği bilinmektedir (Yediğ, 2014).

5. Sonuç

Bugün Türkiye'deki konservatuvar ve lisans düzeyinde müzik eğitimi veren akademik kurumların müfredatlarında çok nadir olarak karşımıza çıkan Türk bestecileri eserleri arasında, bilinen ve aranan en önemli eserlerden biri olarak 'Op. 31 Solo Viyolonsel için Partita' önemli bir örnek teşkil etmektedir. 1955 yılında, İstanbul Şehir Tiyatroları başyönetmeni Max Meinecke yönetmenliğinde oynanacak Schiller'in 'Hile ve Sevgi' adlı oyunu için besteciden, solo viyolonsel için üç dakikalık bir parça istenmiş, Saygun da eseri geleneksel bir Partita düşüncesinden uzak, bu beş bölümlük eseri 5 Nisan 1955'te tamamlamıştır. 1955 yılı 'Schiller'in 150. Ölüm yıldönümü' için gerçekleştirilen bir dizi etkinliklerle başlamış ve 19 Nisan akşamında oyunun premierine kadar, Meinecke ve Saygun'un müzik üzerine farklı başlıklar üzerinde durduğu görülmüştür. Bestecinin Schiller'e ithaf ettiği bu eser, sonuçta 'Partita' adını almış ve Ankara Konservatuvarı viyolonsel hocası Prof. Martin Bochmann tarafından ilk icrası gerçekleştirilmiştir. Partita'nın tamamlanışının üstünden iki aydan kısa süre sonra, eser bestecisine ve yorumcusuna 'Schiller Hatıra Madalyası' kazandırmıştır. Bugün, Saygun'un eseri yazımının üstünden 59 yıl geçmiş, bu süre içinde eserin yayın ve dağıtım hakları verilmiş, basımı sağlanmış, geç de olsa önemli albüm kayıtları yapılmıştır. Yurtiçi ve yurtdışında konservatuvar eğitimlerinin bir parçası olarak gördükleri, Saygun'un bu Partita'sını onlarca genç ve/veya profesyonel çellist tanımış ve dinleyicisine tanıştırmıştır. Bu ilginin, önümüzdeki yıllarda, Saygun'un

tüm viyolonsel yapıtlarının üzerine eklenmesiyle ve artacak akademik çalışmalar sonucunda, bestecinin viyolonsel dünyasına dair daha güçlü bir analiz ve yorumlama getireceği düşünülmektedir.

Kaynakça

1. 'Schiller Hakkında Konferans'. Cumhuriyet Gazetesi. 17 Mart 1955, s.3.
2. 'Schiller Hatıra Madalyaları'. Cumhuriyet Gazetesi. 4 Mayıs 1955.
3. 'Schiller Yardım Fonu Tesis Ediliyor'. Milliyet Gazetesi. 4 Mayıs 1955.
4. Akad, Burhan. "Meinecke Olayı". Cumhuriyet Gazetesi. 28 Ocak 1986, s.2.
5. Ali, Filiz. Cumhuriyet Gazetesi. 9 Ocak 1990.
6. Andak, Selmi. "Sanat Aleminde" Cumhuriyet Gazetesi. 19 Nisan 1955.
7. Andak, Selmi. "Sanat Aleminde - Dram'da Olağanüstü Gece". Cumhuriyet Gazetesi. 6 Mayıs 1955.
8. Aracı, Emre. Ahmed Adnan Saygun Doğu-Batı Arası Müzik Köprüsü. 1. bs. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001
9. Aracı, Emre. "The Life and Works of Ahmed Adnan Saygun" (Doktora Tezi, 1999) University of Edinburgh, s. 76.
10. Batıman, Burhanettin. "Schiller'in Sanat Üzerine Bazı Düşünceleri" Ankara Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Filoloji Kürsüsü, 1955.
11. Ece, Ahmet Serkan. "Çoksesli Türk Müziği Bestecileri ile ilgili Lisansüstü Tez ve Yayınları Antolojisi". - Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007
12. Ergün, Özgür. "Ahmed Adnan Saygun's Sonata for Cello and Piano: A Recording and An Analytical Review". Doktora Tezi. Arizona State University, 2002
13. Güvençer, Rahşan. "Ahmed Adnan Saygun'un Op.12 Viyolonsel-Piyano Sonatı'nı Teknik Açıdan ve Yorumla Yönelik İnceleyen Çalışma Kılavuzu". Yüksek Lisans Tezi. MSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006
14. Kütahyalı, Önder. "Ulusal ve Evrensel Yönleriyle Saygun" Ahmed Adnan Saygun Semineri Bildirileri, 7-8 Ocak 1987. İzmir Filarmoni Derneği Yayınları, 1987: 12-14
15. Musiki, Akis Dergisi, Ankara: Rüzgarlı Matbaa, 1957/1961
16. Özgü, Melahat. "Türkçede Schiller". Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. Ankara, 1955.
17. Saygun ve Schiller Akis Dergisi, Ankara: Rüzgarlı Matbaa, 1955.
18. Ulunay, Refii Cemal. "Şehir Tiyatrosunda Schiller" Milliyet Gazetesi. 21 Nisan 1955.
19. Yediğ, Serhan. "Cenaze Töreninde Saygun'un Partitasını Çal".
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/17179536.asp> (Erişim tarihi: 20 Eylül 2014)